

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. liepos 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Antano Simniškio (pranešėjas) ir Agnės Tiknūtės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės G. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. lapkričio 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės G. V. ieškinį atsakovei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos dėl savavališkos statybos akto ir privalomųjų nurodymų panaikinimo, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, valstybės įmonė Registrų centras, I. P. V., R. M..

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių teismo procesinių sprendimų motyvavimui ir įrodymų vertinimui keliamus reikalavimus, aiškinimo ir taikymo teismui sprendžiant klausimą dėl savavališkos statybos akto ir privalomųjų nurodymų teisėtumo.
2. Ieškovė prašė panaikinti (pripažinti negaliojančiais) atsakovės 2020 m. lapkričio 5 d. savavališkos statybos aktą Nr. SSA-00-201105-00126, 2020 m. lapkričio 5 d. privalomąjį nurodymą nevykdyti jokių statinio ar jo dalies statybos darbų Nr. PNSD-00-201105-00125 ir 2020 m. lapkričio 10 d. privalomąjį nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius Nr. PNSSP-00-201110-01131.
3. Ieškovė nurodė, kad 1973 metais ji kartu su sutuoktiniu trečiuoju asmeniu I. P. V. bendrosios jungtinės nuosavybės teise įgijo 1/2 dalį namų valdos, esančios (duomenys neskelbtini). Tuometės Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (toliau – LTSR) įgaliotų institucijų išduotų leidimų pagrindu ieškovei su sutuoktiniu buvo leista prie gyvenamojo namo pastatyti verandą, o vėliau – ir verandos priestatą. 1976 m. gegužės 5 d. išduotas statybos leidimas Nr. (duomenys neskelbtini), kuriame nurodoma, kad ieškovei leista platinti verandą, t. y. statyti verandos priestatą pagal prie šio leidimo pridėtą situacinį planą. Vėliau statybos leidimai buvo atnaujinti (pratęsti). 1987 m. gruodžio 25 d. Vilniaus miesto liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto Vyriausioji architektūros ir planavimo valdyba raštu-leidimu Nr. (duomenys neskelbtini) leido statyti prie priklausančios gyvenamojo namo dalies mūrinį priestatą su rūsiu, rekonstruojant esamus priestatus, perplanuojant patalpas įrengiant vonią su sanitariniu mazgu ir padidinant gyvenamąjį plotą iki 75 kv. m, o bendrą naudingąjį plotą – iki 105 kv. m; taip pat leista priestato rūsyje įrengti garažą. 1990 m. rugpjūčio 27 d. minėto statybos leidimo Nr. (duomenys neskelbtini) ir papildomo rašto-leidimo Nr. (duomenys neskelbtini) galiojimas pastatyto statinio registracijos tikslais buvo dar kartą pratęstas Vilniaus miesto deputatų tarybos vykdomojo komiteto sprendimu Nr. (duomenys neskelbtini). Statybos baigtos 1989 metais. Į teisėtumą patvirtina ne kartą įvykdyti patikrinimai ir atsakingų institucijų surašyti dokumentai. Tačiau statybų metu sukurtų objektų nepavyko įregistruoti viešame registre, nepaisant to, kad Vilniaus apskrities viršininko administracijos Valstybinės statinių statybos inspekcijos 1997 metų aktu priestatas, kurio indeksas 8a1/p, buvo pripažintas atitinkančiu nustatytus reikalavimus ir priimtu naudoti.
4. Ieškovė laikosi pozicijos, kad atsakovė nepagrįstai surašė ginčijamus aktus. Priestatas buvo pastatytas ne savavališkai, jo statyba buvo vykdoma pagal projektą ir turint statybą leidžiantį dokumentą. Savavališkos statybos akte nurodyta, kad pažeidimas buvo padarytas 1992 metais, tačiau atsakovė šiam pažeidimui taikė ginčijamų aktų priėmimo metu galiojusią Lietuvos Respublikos statybos įstatymo redakciją. Statybos įstatymas įsigaliojo tik 1996 metais, todėl ieškovė negalėjo pažeisti įstatymo, negaliojusio vykdant statybas. Savavališkos statybos akte kaip pažeidimas nurodyta tai, kad statybos darbai buvo vykdomi valstybinėje žemėje, tačiau ieškinių padavimo metu ieškovė yra ją išpirkusi. Savavališkos statybos aktas surašytas nesilaikant Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 11 straipsnyje nustatyto reikalavimo patikrinti statybą, netaikius šio įstatymo 25 straipsnio 8 dalyje nustatytos taisyklės, kad atsakovė nenagrinėja skundų ir pranešimų dėl statybos teisėtumo, jeigu statybos darbai atlikti anksčiau nei prieš 10 metų, neatsižvelgiant į tai, kad ginčo statinys priklauso ne tik ieškovei, bet ir jos sutuoktiniui.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. liepos 19 d. sprendimu ieškinį atmetė.

6. Teismas nurodė, kad senaties terminas atsakovei galėtų būti skaičiuojamas tik nuo tada, kai jai tapo žinoma apie savavališką statybą. Byloje nėra duomenų, kad aplinkybė dėl galimo ginčo statinių buvimo valstybinėje žemėje atsakovei tapo žinoma anksčiau, nei į ją kreipėsi Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, buvo atliktas faktinių duomenų patikrinimas vietoje ir surašytas 2019 m. kovo 19 d. faktinių duomenų patikrinimo aktas. Atsakovė laiku ir tinkamai reagavo į gautą informaciją. Todėl teismas atmetė ieškovės argumentus, kad byloje turėtų būti sprendžiama dėl 10 metų senaties termino taikymo, juo labiau kad pažeidimas yra tęstinis.
7. Teismas pažymėjo, kad, pagal kasacinio teismo pateiktus išaiškinimus, nepriklausomai nuo to, kada yra pradėta savavališka statyba, ji laikoma neteisėta, todėl jos padariniams šalinti taikytini įstatymai, galiojantys savavališkos statybos padarinių šalinimo metu. Ieškovei nepateikus dokumentų, patvirtinančių ginčijamuose aktuose nurodytų statinių statybos teisėtumą, klausimas dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į teisės aktus, galiojančius konstatavus savavališką statybą faktą.
8. Teismas pažymėjo, kad pagal ginčijamų administracinių aktų surašymo metu galiojusį Statybos įstatymą: teisė būti statytoju galėjo būti įgyvendinama, kai statytojas žemės sklypą, kuriame statomas statinys, valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais; tuo atveju, jeigu statytojas neatitinka bent vieno įstatyme nustatyto privalomojo reikalavimo statytojo teisei įgyvendinti, statyba yra draudžiama; statinio statybai nereikia statybą leidžiančio dokumento, kai iki statybos pradžios privaloma gauti žemės sklypo bendraturčių rašytinius sutikimus (susitarimus) (Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 5 dalis, 14 straipsnio 1 dalies 13 punktas). Pagal statybos techninio reglamento STR 1.05.01:2017 „Statybą leidžiantys dokumentai. Statybos užbaigimas. Statybos sustabdymas. Savavališkos statybos padarinių šalinimas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas“, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. D1-878, 50 punktą, 1 grupės nesudėtingojo statinio rekonstravimui (statybai) mieste statybą leidžiantis dokumentas yra privalomas, jeigu statoma valstybinėje žemėje. Tokiu atveju privaloma gauti valstybinės žemės patikėtinio sutikimą (susitarimą), kuris, esant sudarytai valstybinės žemės sklypo nuomos ar panaudos sutarčiai, išreiškiamas sutartyje, o statant naujus statinius ar rekonstruojant esamus valstybinėje žemėje, kurioje žemės sklypai nesuformuoti, – atskiru valstybinės žemės patikėtinio sprendimu. Teismas nurodė, kad statyba statytojui nepriklausančiame valstybinės žemės sklype, negavus žemės valdytojo pritarimo, neatitiko teisės aktuose nustatytos statinių statybos ir jų įteisinimo tvarkos.
9. Teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju valstybinėje žemėje statinių statyba be valstybinės žemės patikėtinio sutikimo yra negalima, todėl atsakovė, nustatiusi, kad ant valstybinės žemės sklypo yra ieškovei priklausantys statiniai, kurie pastatyti be valstybinės žemės patikėtinio sutikimo, pagrįstai surašė skundžiamus administracinius aktus.
10. Teismas vertino, kad ieškovė neįrodė gavusi valstybinės žemės patikėtinės sutikimą statyti ginčijamais administraciniais aktais reikalaujamas pašalinti pastato dalis. Teismas nurodė neturintis pagrindo vertinti, kad byloje pateikti 1978–1990 metais parengti dokumentai yra išduoti būtent dėl šių objektų. Nurodęs, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, kada ginčo pastatas buvo pastatytas, taip pat įrodymų, pagrindžiančių jo teisėtumą, apibūdinančių jo statybos ar rekonstrukcijos procesą, teismas padarė labiau tikėtiną išvadą, kad jis buvo pastatytas vėliau. Teismas vertino, jog byloje esantys duomenys apie ieškovės įgytą valstybinės žemės sklypo dalį netiesiogiai patvirtina, kad ji pripažįsta, jog ginčo statinys yra pastatytas valstybinėje žemėje.
11. Teismas pažymėjo, jog nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, kad skundžiami aktai neteisėti, priešingai, jie surašyti tinkamai, laikantis teisės aktų nustatytos tvarkos, neviršijant atsakovei suteiktos kompetencijos ir pagrįstai – nustatius neteisėtą statybą valstybinėje žemėje.
12. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2022 m. lapkričio 29 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. liepos 19 d. sprendimą paliko nepakeistą.
13. Kolegija, vadovaudamasi kasacinio teismo išaiškinimais, kad apeliacinės instancijos teismas tiesiog gali pritarti pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo motyvams, pažymėjusi, jog pirmosios instancijos teismas tinkamai nustatė ir įvertino ginčui išnagrinėti reikšmingas aplinkybes ir priėmė iš esmės teisėtą ir pagrįstą sprendimą, nurodė pritarianti pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvams, todėl jų nekartojanti.
14. Vertindama ieškovės teiginius, kad pirmosios instancijos teismas neįvertino visų ieškinio argumentų, kolegija nurodė, jog teismo pareiga pagrįsti procesinį sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nustatė visus teisiskai reikšmingus faktus ir tinkamai juos įvertino, rėmėsi visuma byloje pateiktų įrodymų, šalių teiktais paaiškinimais, todėl jis nepažeidė proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas įvertino ieškovės nurodytas aplinkybes dėl jos turėtų statybos leidimų, ginčo priestato projekto, jas įvertinus nėra pagrindo padaryti kitokių išvadų, nei padarė pirmosios instancijos teismas.
15. Nors ieškinio pateikimo teismui metu ieškovė buvo įgijusi valstybinės žemės sklypo, kuriame vykdytos ginčo statybos, dalį, kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo argumentu, kad skundžiamų administracinių aktų priėmimo metu ieškovei priklausantys statiniai buvo rekonstruoti valstybinėje žemėje be valstybinės žemės patikėtinio sutikimo. Kolegija nurodė, kad ieškovė nebuvo įgyvendinusi teisės įsigyti prie jos nuosavybės teise valdomų statinių valstybinės žemės sklypo dalies, todėl neturėjo įgyvendinti statytojo teisės.
16. Kolegija nurodė, kad ieškovės pateikti statybos leidimai, kuriais, jos teigimu, LTSR laikais jai buvo leista statyti ir rekonstruoti verandos priestatą, nepaneigia pirmosios instancijos teismo išvadų dėl savavališkos statybos. Įvertinęs minėtų dokumentų turinį, pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo jų deklaratyvų pobūdį. Pirmosios instancijos teismas taip pat teisingai nurodė, kad byloje nėra įrodymų, patikimai patvirtinančių ginčijamuose aktuose užfiksuoto pastato pastatymo laiką, teisėtumą, jo statybos ar rekonstrukcijos procesą, todėl labiau tikėtina, jog jis buvo pastatytas vėliau. Nors ieškovė teigia turėjusi visus reikiamus dokumentus, ji nenurodė, kurie iš jų patvirtina, kad statybos buvo teisėtos. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad ieškovė neturėjo ne tik statybos leidimo, bet ir techninio projekto bei kitų būtinų dokumentų.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. liepos 19 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. lapkričio 29 d. nutartį ir bylą grąžinti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 17.1. Teismai esmingai pažeidė proceso teisės normas ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 270 ir 331 straipsnių taikymo. Pirmosios instancijos teismas nesilaikė teismo sprendimams keliamų reikalavimų, neįvertino nė vieno ieškinyje nurodyto argumento ir nepagrįstai bei nemotyvuotai atmetė ieškinį. Teismas nesilaikė ir Rekomenduojamų teismų procesinių sprendimų kokybės standartų, patvirtintų Teisėjų tarybos 2016 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 13P-65-(7.1.2), (toliau – Rekomenduojami teismų procesinių sprendimų kokybės standartai): sprendime nėra nurodyta, kokios redakcijos teisės normomis teismas vadovavosi ir kodėl; padarytos išvados yra nelogiškos, sprendimas pagrįstas tik bendro pobūdžio formulėmis; teismas nepateikė pagrindimo, kodėl buvo atmesti ieškovės, kaip pralaimėjusios šalies, argumentai; sprendime nėra tinkamai nustatytos visos faktinės ginčo aplinkybės; išskirtos motyvų grupės neatitinka ieškovės iškeltų teisinių problemų, teismas neatsakė į ieškovės nurodytus argumentus. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai neišnagrinėjo apeliacinio skundo, nepatikrino pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo, nepašalino jame esančių trūkumų, tačiau tik pritarė šio teismo sprendimui. Pritardamas pirmosios instancijos teismo argumentams, apeliacinis teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, kadangi kasacinis teismas, nustatydamas

galimybę apeliacinės instancijos teismui pritarti pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvams, kartu reikalauja, kad teismo sprendimas, kuriam yra pritariama, būtų motyvuotas ir tinkamas.

- 17.2. Teismai nesivadovavo kasacinio teismo praktika, suformuluota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-33-469/2021, kurioje išaiškinta, kad: teismas, sprenddamas ginčą dėl statybos teisėtumo, visų pirma, turi įvertinti, ar statybą leidžiantis dokumentas yra neteisėtas, o nustatęs, kad jis yra išduotas neteisėtai, nuspręsti, kokie teisiniai padariniai turi būti taikomi individualiu atveju; statybą leidžiančio dokumento teisėtumas turi būti vertinamas pagal jo išdavimo metu galiojusį statybos santykių teisinį reglamentavimą. Teismai neįvertino ieškovės turėtų statybą leidžiančių dokumentų teisėtumo ir išsprendė tik klausimą dėl statybos padarinių šalinimo.
- 17.3. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikoje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-106-690/2017) pateiktų išaiškinimų, kad teismai nagrinėja realius, o ne hipotetinius ginčus. Teismai išsprendė teorinį ginčą, nes jie neįvertino aplinkybės, kad ginčo nagrinėjimo metu teritorijoje, kurioje buvo atliktos statybos, nebuvo valstybinės žemės. Teismų vertinimu, aplinkybė, kad statybos buvo atliekamos valstybinėje žemėje, neturint jos savininko sutikimo, savaime reiškia, kad jos buvo savavališkos. Tačiau jie nevertino, kad statybų metu valstybinės žemės savininko dar nebuvo, nes Lietuvos valstybė dar neegzistavo, o ginčo nagrinėjimo metu visa žemė po ginčo statinių buvo išpirkta iš valstybės. Teismai laikėsi pozicijos, kad valstybinės žemės savininko sutikimo neturėjimas bent vieną ginčo statinio egzistavimo laikotarpį ginčijamus aktus daro neteisėtus.
- 17.4. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl CPK 185 straipsnio taikymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-42-684/2019). Apeliacinis teismas pažeidė įrodymų vertinimo principus, nes pirmosios instancijos teismas savo sprendimo pagrindė jokiais įrodymais, o apeliacinis teismas šio pažeidimo neįtaisė. Nagrinėjant bylą buvo pažeisti išsamaus aplinkybių išnagrinėjimo ir įrodymų vertinimo objektyvumo principai, kadangi teismas neįvertino ieškovės turėtų LTSR statybos leidimų ir statinio projekto galiojimo, taip pat nepateikė argumentų dėl Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 25 straipsnio 8 dalies taikymo. Įrodymų vertinimo pagal įstatymus principas buvo pažeistas, nes teismai neatsižvelgė į ginčijamų aktų surašymo aplinkybes, nevertino, kad jie buvo surašyti ne pagal nustatytą tvarką (neatlikus aplinkybių patikrinimo) ir kad savavališkos statybos akte kaip teisės pažeidimo data nurodyti 1992 metai, o pažeistų teisės aktų redakcija yra 2020 metų. Teismai pažeidė pavienių įrodymų ir jų viseto vertinimo principą, kadangi atsakovė neteikė jokių įrodymų savo pozicijai pagrįsti, tačiau teismai be jų pagrindė skundžiamus sprendimus. Atsakovė neginčijo ieškovės turėto statybos leidimo ir jo galiojimo, tačiau teismai statybą pripažino savavališka, net neįtyrė statybos leidimų teisėtumo ir neatsižvelgė į tai, kad atsakovė surašė ginčijamus aktus nepatikrinusi statybos. Teismai pažeidė įrodymų vertinimo logiškumo principą, nes atsakovės atliktą veiksmą – savavališkos statybos akto įregistravimą viešame registre – laikė savarankišku statybos savavališkumo įrodymu.
18. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 18.1. Tai, kad pirmosios instancijos teismas nepasisakė dėl kiekvieno ieškovės argumento, nedaro teismo sprendimo neteisėto. Teismas nurodė argumentus dėl pagrindinių ginčo aspektų, todėl nėra poreikio konstatuoti absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo ir panaikinti iš esmės teisingo teismo sprendimo vien dėl formalių aspektų.
- 18.2. Nors ieškovė nurodo, kad teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikoje pateiktų išaiškinimų, nes nevertino jos pateiktų statybą leidžiančių dokumentų, byloje nėra įrodymų, kad ieškovė atliko pastato rekonstravimo darbus turėdama reikiamus dokumentus. Ieškovė procesiniuose dokumentuose nurodė, kad statybos leidimai buvo, tačiau ji nenurodė, kuris konkretus dokumentas suteikė teisę vykdyti savavališkos statybos akte užfiksuotus statybos darbus. Aplinkybės, kad ginčo priestatas užfiksuotas Vilniaus tarpmiestinio techninės inventorizacijos biuro 1992 m. liepos 15 d. kadastrinių matavimų byloje, nepatvirtina jo teisėtumo. Nekilnojamojo turto registre yra įrašas, kad dokumentai, patvirtinantys pastato rekonstrukcijos teisėtumą, nepateikti, o dėl priestato yra padarytas įrašas, kad tai savavališka statyba. Nekilnojamojo turto registre pateikta pastaba, kad, kadastrinių matavimų, atliktų 1992 m. liepos 15 d., duomenimis, namas 1992 metais buvo rekonstruotas, jo bendras plotas padidintas iki 228,28 kv. m, tačiau nuosavybės teisės į 108,42 kv. m plotą neįregistruotos, kadangi nebuvo pateikti dokumentai, įrodantys, jog statinys atitinka statybos normatyvinių teisės aktų reikalavimus. Taigi, byloje surinkti įrodymai patvirtina, kad ieškovė vykdė statybas be statybą leidžiančio dokumento, todėl ginčijami administraciniai aktai surašyti pagrįstai.
- 18.3. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai vadovavosi teismų praktika, kad, nepriklausomai nuo to, kada savavališka statyba pradėta, ji lieka neteisėta, todėl jos padariniams šalinti taikytini įstatymai, galiojantys šalinimo metu. Todėl savavališkos statybos akte pagrįstai nurodytas Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 4 punkto pažeidimas. Byloje nėra duomenų, kad 1989 metais ar ginčijamų aktų surašymo metu pastato rekonstravimo darbams buvo išduotas statybą leidžiantis dokumentas, kad ginčo statinys buvo rekonstruotas 1989 metais ir kad tais metais atsakovei buvo žinoma apie ginčo statinį. Ieškovė, neįgyvendinusi teisės gauti statybą leidžiantį dokumentą galiojant ankstesnei Statybos įstatymo redakcijai, neįgijo teisės šiuos veiksmus atlikti pagal anksčiau galiojusias normas atsakovei konstatavus savavališką statybą.
- 18.4. Ieškovė nepagrįstai nurodo, kad teismas netinkamai vertino byloje esančius įrodymus, nes neįvertino fakto, kad žemės sklype, kuriame buvo vykdytos savavališkos statybos, ieškinio pateikimo metu nebuvo valstybinės žemės. Aplinkybė, kad šiuo metu pastatas yra privačios nuosavybės teise valdomame žemės sklype, nedaro statybos teisėtos. Vadovaujantis Statybos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 2 punktu, neypatingam statiniui rekonstruoti yra reikalingas leidimas; ieškovė jį nepateikė, todėl jį turėtų vykdyti privalomąjį nurodymą.
19. Trečiasis asmuo R. M. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, jai iš ieškovės priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 19.1. Tai, kad teismo procesinio sprendimo motyvuojamojoje dalyje neaptarti visi procesiniuose dokumentuose išdėstyti ar teismo posėdžio metu nurodyti teiginiai, nereiškia, kad sprendimas ar nutartis yra netinkamai motyvuoti arba kad teismai neįvertino visų byloje esančių įrodymų ir argumentų. Ieškovės nesutikimas su teismo padarytomis išvadomis savaime nereiškia, kad teismas pažeidė įrodymų vertinimo taisykles ir priėmė nepagrįstą sprendimą.
- 19.2. Ieškovės ir jos sutuoktinio trečiojo asmens I. P. V. pastatytas priestatas jau ne kartą įsiteisėjusiais teismų sprendimais buvo pripažintas pastatytu neteisėtai. Šiais sprendimais turi būti vadovaujama ir nagrinėjamoje byloje. Ieškovė jau daug metų nevykdo jai nepalankių teismų sprendimų kitose bylose ir iki šiol nėra nugriovusi savavališkai pastatytą priestatą. Šioje byloje ieškovė siekia, kad teismai iš naujo įvertintų tuos pačius dokumentus ir ji išvengtų pareigos vykdyti anksčiau priimtus jai nepalankius sprendimus.
- 19.3. Ieškovės teiginius apie išduotus statybą leidžiančius dokumentus paneigia anksčiau priimti teismų procesiniai sprendimai bylose, kuriose buvo nagrinėjamas savavališkos statybos darbų faktas. Aplinkybė, kad tariamai turėjo leidimą ginčo priestato statybai, ieškovė įrodinėja 1990 m. rugpjūčio 27 d. leidimu Nr. (duomenys neskelbtini), tačiau jis yra suklastotas. Vilniaus apskrities archyvas yra pateikęs duomenis, kad Vilniaus miesto valdybos Urbanistikos ir architektūros fonde 1990 metų leidimų individualių namų statybai byloje yra tik Vilniaus miesto statybos kontrolės inspekcijos 1990 m. rugpjūčio 23 d. leidimas Nr. (duomenys neskelbtini), tačiau jis išduotas ne ieškovei ar jos sutuoktiniui. Vilniaus miesto apylinkės prokuratūra, patikrinusi statybos leidimo nuorašą, taip pat nustatė, kad jis buvo

išduotas ne ieškovei ir jos sutuoktiniui, tačiau, kadangi ieškovės sutuoktinis buvo pametęs statybos leidimo originalą, o asmuo, kurio parašas neišlikusiam statybos leidime galimai buvo suklasztotas, tuo metu jau buvo miręs, ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas. Trečiasis asmuo buvo pateikęs šiuos dokumentus apeliaciniam teismui, tačiau teismas atsisakė juos priimti.

19.4. Teismas pagrįstai vadovavosi teismų praktikoje pateiktu išaiškinimu, kad savavališkos statybos padariniams šalinti taikytini įstatymai, galiojantys jų šalinimo metu. Savavališkos statybos akte pagrįstai nurodytas Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyto reikalavimo gauti statybą leidžiantį dokumentą pagal 2020 m. lapkričio 5 d. galiojusio įstatymo reikalavimus pažeidimas. Byloje nėra duomenų, kad pastatui rekonstruoti buvo išduotas statybą leidžiantis dokumentas, kad ginčo statinys buvo rekonstruotas 1989 metais ir kad tais metais atsakovei buvo žinoma apie jį.

20. Kitų atsiliepimų į kasacinį skundą CPK 351 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teismo procesinio sprendimo turiniui keliamu reikalavimų ir įrodinėjimo taisyklių taikymo teismui sprendžiant klausimą dėl savavališkos statybos akto ir privalomųjų nurodymų teisėtumo

21. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje yra nustatyta, kad kiekvienas asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Ši nuostata garantuoja asmeniui teisę turėti nepriklausomą ir nešališką ginčo arbitra, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusią teisinę ginčą (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas). Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja asmeniui ne tik teisę kreiptis į teismą, tačiau ir teisę į tinkamą teismo procesą, kuris yra būtina sąlyga bylai teisingai išspręsti. Vienas iš teisės į tinkamą procesą elementų – tai reikalavimas teismui motyvuoti ir pagrįsti jo priimtą sprendimą. Konstituciniai imperatyvai, kad teisingumą vykdo tik teismai, kad teisė negali būti nevieša, taip pat iš Konstitucijos kylantis reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja tai, jog kiekvienas teismo nuosprendis (kitas baigiamasis teismo aktas) turi būti grindžiamas teisiniais argumentais (motyvais), o jo argumentavimas turi būti racionalus – baigiamajame teismo akte turi būti tiek argumentų, kad jų pakaktų šiam baigiamajam teismo aktui pagrįsti. Baigiamajame teismo akte negali būti nutylėtų argumentų, nenurodytų aplinkybių, turinčių reikšmės teisingo teismo baigiamojo akto priėmimui; baigiamieji teismo aktai turi būti aiškūs byloje dalyvaujantiems ir kitiems asmenims. Jeigu šio reikalavimo nepaisoma, tai nėra teisingumo vykdymas, kurį įtvirtina Konstitucija (pvz., Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas).
22. Tinkamo teismo sprendimo motyvavimo, kaip vieno iš teisės į teisingą teismą elementų, svarba yra pabrėžiama ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje. EŽTT šiuo aspektu yra išaiškinęs, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nacionalinius teismus įpareigoja išsamiai ištirti šaliu pateiktus paaiškinimus, argumentus ir įrodymus bei išankstinio vertinimo, ar jie svarbūs sprendimo priėmimui. EŽTT savo jurisprudencijoje taip pat yra nurodęs, kad teismų ir tribunolų sprendimuose turėtų būti tinkamai nurodyti motyvai, kuriais jie yra pagrįsti; sprendimo motyvavimas yra būtinas, norint parodyti, kad bylos šalys buvo išklausytos ir teisingumas įvykdytas atidžiai (pvz., EŽTT 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje *Hirvisaari prieš Suomiją*, peticijos Nr. 4968/99). Nacionaliniu teismu sprendimu motyvai turi būti pakankami, kad atsakyti į esminius šalies pateiktus faktinius ir teisinius (materialinius ar procesinius) argumentus (pvz., EŽTT 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91).
23. Atsižvelgiant į tai, kad teismo pareiga pagrįsti jo priimamą procesinį sprendimą yra glaudžiai susijusi su asmens teise į tinkamą teismo procesą, ši pareiga tiesiogiai įtvirtinta ir civilini procesa reglamentuojančiose teisės normose. Antai CPK 263 straipsnio 1 dalyje yra imperatyviai nustatyta, kad teismo sprendimas turi būti pagrįstas ir teisėtas. Šio reikalavimo turinys yra detalizuotas kitose CPK nuostatose. Pavyzdžiui, CPK 265 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad, priimdamas sprendimą, teismas turi įvertinti įrodymus, konstatuoti, kurios aplinkybės, turinčios reikšmės bylai, yra nustatytos ir kurios nenustatytos, koks įstatymas turi būti taikomas šioje byloje ir ar ieškiny yra tenkinamas; CPK 270 straipsnio 4 dalyje ir 331 straipsnio 4 dalyje, reglamentuojančiose atitinkamai pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvuojamųjų dalių turinį, nustatyta, kad teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje glaudžia forma turi būti išdėstytos teismo nustatytos bylos aplinkybės; nurodyti įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados; pateikti argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus; išvardyti įstatymai ir kiti teisės aktai bei kiti teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadas. Toks teisinis reglamentavimas reiškia, kad sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje teismas turi pagrįsti išvadą, išdėstytas sprendimo rezoliucinėje dalyje, t. y. jis turi įvertinti dalyvaujančių byloje asmenų pateiktus įrodymus ir nustatyti ginčui reikšmingas faktines aplinkybes, pritaikyti ginčui aktualias teisės aktų nuostatas, nurodyti argumentus, kodėl jis nelaiko patikimais ir nesiremia konkrečiais įrodymais, atmeta kaip nepagrįstus šalių nurodytus argumentus ir pan. Tik išsamiai ištyręs visas bylai teisingai išspręsti reikšmės galinčias turėti aplinkybes ir sprendime (nutartyje) išdėstęs argumentus dėl šių aplinkybių nustatymo bei vertinimo, teismas gali priimti byloje teisingą ir teisėtą sprendimą, taip, be kita ko, įgyvendindamas ir dalyvaujančių byloje asmenų teisę būti išklausytiems.
24. Kita vertus, aplinkybė, kad teismas sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje detalai neatsakė į kiekvieną dalyvaujančių byloje asmenų išdėstytą argumentą, neaptarė kiekvienos jų nurodytos aplinkybės ar pateikto įrodymo, nesudaro pagrindo visais atvejais vertinti, kad teismo sprendimas yra nemotyvuotas ir nepagrįstas. Tiek EŽTT jurisprudencijoje, tiek kasacinio teismo praktikoje ne karta pažymėta, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą (pvz., EŽTT 1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *Van de Hurk prieš Nyderlandų Karalystę*, peticijos Nr. 288; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-408-687/2016, 40 punktą). Toks aiškinimas gali būti grindžiamas tuo, kad dalis byloje nurodytų argumentų gali būti nesusiję su byloje keliamu ginču, neturėti esminės reikšmės priimant sprendimą dėl pareiktų reikalavimų pagrįstumo. Tuo atveju, jeigu teismas ivertino byloje surinktus įrodymus, nustatė ir nurodė visas bylai teisingai išspręsti turinčias reikšmės aplinkybes, identifikavo ir ivertino esminius byloje keliamus klausimus bei į juos argumentuotai atsakė, pateikė motyvuotus argumentus dėl byloje nagrinėjamo ginčo išsprendimo, tai vien tai, kad bylai išnagrinėti esminės reikšmės neturinčios aplinkybės ar įrodymai nebuvo išsamiai aptarti teismo sprendime, paprastai nelemia šio sprendimo neteisėtumo.
25. Taigi, jei teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje argumentuotai atsakytą į pagrindinius išnagrinėto ginčo aspektus, tai negali būti pagrindas vien dėl formalių pažeidimų panaikinti iš esmės teisingą teismo sprendimą. Tačiau tuo atveju, kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, šis pažeidimas gali būti pripažintas esminiu pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą, jeigu sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-406/2013). Vertinant, ar sprendimas (nutartis) yra visiškai nemotyvuotas, atsižvelgtina į dalyvaujančių byloje asmenų byloje pateiktus reikalavimus. Dėl teismo išdėstytų argumentų

pakankamumo turi būti sprendžiama įvertinus, ar materialieji ar procesiniai bylos aspektai, dėl kurių teismas nepasisakė, yra tokie svarbūs, kad dėl jų galėjo būti priimtas neteisingas sprendimas dėl bylos esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-492/2014).

26. Šiame kontekste pažymėtina, kad pareiga tinkamai motyvuoti ir pagrįsti priimtą sprendimą yra nustatyta visų instancijų teismams. Nors CPK reglamentuotam civiliniam procesui yra būdinga ribota apeliacija, kurios esmė sudaro tai, kad apeliacinės instancijos teismas ne pakartotinai nagrinėja bylą iš esmės, o atsizvelgdamas į apeliacinio skundo argumentus, peržiūri pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, kartu *ex officio* (savo iniciatyva) patikrinamas, ar nėra absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindų (CPK 32° straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019, 28 punktą), apeliacinis procesas vyksta pagal tam pačias taisykles, kaip ir procesas pirmosios instancijos teisme, todėl apeliaciniam procesui taikomi ir CPK reikalavimai tinkamai motyvuoti priimamus procesinius sprendimus.
27. Tinkamu apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvavimu teismų praktikoje yra laikomi ir atvejai, kai apeliacinis teismas, atmesdamas apeliacinį skundą, iš naujo nekartuoja visu pirmosios instancijos teismo nurodytu aplinkybių ir argumentu, bet tiesiog pritaria šio teismo priimto sprendimo motyvams (pvz., EŽTT 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Helle prieš Suomiją*, peticijos Nr. 2930; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558-421/2015). Vis dėlto tam, kad apeliacinis teismas galėtų tokiu būdu motyvuoti savo procesinį sprendimą, pirmosios instancijos teismo sprendime padarytos išvados turi būti tinkamai motyvuotos, t. y. jame turi būti pateikti konkretūs pirmosios instancijos teismo išvadas pagrindžiantys argumentai, kuriuos apeliacinės instancijos teismas turi įvertinti pagal apeliaciniame skunde apibūdintas ginčo ribas ir kuriems, nustates, kad jie yra pagrįsti, gali pritarti. Šiuo aspektu pažymėtina ir tai, kad teismų praktikoje pripažįstama apeliacinės instancijos teismo teisė tam tikrais atvejais pritarti pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo motyvams negali lemti situacijos, kai esminiai apeliacinio skundo argumentai, kuriais ginčijamas byloje priimto pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumas, apeliacinės instancijos teismo atmetami vien apsiribojant nuoroda, kad apeliacinės instancijos teismas šiuo klausimu pritaria bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui. Apeliantui ginčijant tam tikras faktines aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas turi bent trumpai nurodyti, kodėl pritaria pirmosios instancijos teismo argumentams, t. y. kodėl atitinkamus apeliacinio skundo argumentus pripažįsta nepagrįstais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-823/2021, 26 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Taigi, net ir pritardamas pirmosios instancijos teismo išvados, apeliacinis teismas dėl esminių apeliacinio skundo argumentų turi bent trumpai nurodyti, kodėl jis tokias išvadas laiko pagrįstomis, o apeliaciniame skunde nurodytus argumentus atmeta.
28. Teismo pareiga tinkamai motyvuoti ir pagrįsti priimtą procesinį sprendimą yra neatsiejamai susijusi su pareiga tinkamai įvertinti byloje pateiktus įrodymus. Teismo funkcija yra tirti ir vertinti šalių pateiktus įrodymus ir padaryti išvadą apie įrodinėjimo dalyką sudarančių faktinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą (CPK 176 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-408-687/2018, 42 punktą). Civiliniame procese galiojančios bendrosios taisyklės įpareigoja teismą, vertinanti įrodymus, patikrinti kiekvieno jų sąsają, leistinumą, ryšį su kitais įrodymais, taip pat tai, ar nėra tarp jų prieštaravimų; teismas privalo išsiaiškinti, ar pakanka įrodymų reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar tinkamai paskirstyta įrodinėjimo pareiga, ar įrodymai patikimi. Teismas turi vertinti įrodymus, vadovaudamiesi nurodytomis įrodinėjimo taisyklėmis ir logikos dėsniais, pagal savo vidinį įsitikinimą padaryti nešališkas išvadas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-823/2022, 52 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Teismo atliktas įrodymų vertinimas turi atsispindėti jo priimame procesiniame sprendime, kuriame teismas turi motyvuotai pagrįsti, kokiais įrodymais remėsi priimdamas sprendimą, kokius įrodymus laikė nepatikimais ir dėl kokių priežasčių, kokie yra prieštaravimai tarp byloje pateiktų įrodymų ir kaip jie pašalinti, kt.
29. Atsizvelgiant į tai, kad apeliacinio proceso metu, kaip minėta, gali būti tikrinamas tiek pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumas, tiek ir jo pagrįstumas (teismo sprendimas gali būti peržiūrinamas tiek teisiniu, tiek faktiniu aspektu), kasacinio teismo praktikoje akcentuojama apeliacinės instancijos teismo teisė, o kai apeliacinis skundas grindžiamas pirmosios instancijos teismo padaryta fakto klaida, – ir pareiga iš naujo tirti ir vertinti byloje esančius įrodymus, analizuoti faktines bylos aplinkybes (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-418/2007; 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2009). Įvertinęs įrodymus, apeliacinės instancijos teismas gali tam tikras aplinkybes pripažinti nustatytomis, nors pirmosios instancijos teismas jas laikė nenustatytomis arba dėl jų buvimo ar nebuvimo iš viso nepasisakė. Apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą bei atsizvelgdamas į bylos nagrinėjimo ribas, privalo pats įvertinti, ar faktinės bylos aplinkybės, kurios tirtos pirmosios instancijos teisme, nustatytos nepažeidžiant įrodinėjimo taisyklių (CPK 320 straipsnis). Padaręs išvadą, kad byloje esančių įrodymų nepakanka, ar tirtinomis pripažinęs tik apeliacinės instancijos teisme ieškovo nurodytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas turi pasiūlyti šalims pateikti naujus įrodymus arba juos rinkti savo iniciatyva tik CPK ir kitų įstatymų nustatytais atvejais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-484/2010).
30. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad atsakovė, atlikusi patikrinimą, užfiksavo aplinkybę, jog prie gyvenamojo namo, kurio 1/2 dalis priklauso ieškovei, savavališkai ji rekonstruojant, buvo pastatytas priestatas. Vadovaudamasi VI Registrų centro informacinėje sistemoje esančiais duomenimis, atsakovė nustatė, kad šis priestatas yra pastatytas 1992 metais. Atsizvelgdama į šias aplinkybes, atsakovė surašė ginčijamus savavališkos statybos aktą dėl pastato rekonstravimo neturint statybą leidžiančio dokumento bei privalomuosius nurodymus. Atsakovė laikėsi pozicijos, kad, rekonstruodama namą ir įrengdama jo priestatą, ieškovė nebuvo įgyvendinusi teisės išpirkti iš valstybės žemės sklypo dalį, reikalingą jos valdomiems statiniams eksploatuoti, todėl ji negalėjo įgyvendinti statytojo teisių pagal Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punktą, be to, ji vykdė statybą be statybą leidžiančio dokumento, taip pažeisdama Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 4 punktą, 27 straipsnio 22 dalį ir kitas nuostatas. Šiais teisiniais argumentais atsakovė grindė ieškovės vykdytų statybų neteisėtumą.
31. Ieškovė, grįsdama savo pareikštus reikalavimus, be kita ko, nurodė, kad priestatas, kurio teisėtumas atsakovei sukėlė abejonių, buvo pastatytas dar iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo, o jo statyba buvo teisėtai vykdoma pagal tuo metu galiojusį teisinį reglamentavimą – statant priestatą buvo gauti atitinkami tuometinių kompetentingų valstybės institucijų leidimai, buvo parengtas projektas ir pan. Ieškovė taip pat nurodė, kad statydama priestatą ji nepažeidė teisinio reglamentavimo dėl valstybinės žemės naudojimo, kadangi tuo metu, kai buvo statomas priestatas, žemė nepriklausė Lietuvos Respublikai, o ieškinio pateikimo teismui dieną ieškovė žemę, kurioje buvo vykdytos priestato statybos, jau buvo įsigijusi nuosavybės teise, sudarydama su valstybinės žemės patikėtine jai tenkančios žemės sklypo dalies pirkimo–pardavimo sutartį. Atitinkamai, atsizvelgdama į savo išdėstytas aplinkybes apie statybų vykdymo laikotarpį, ieškovė nurodė ir tai, kad atsakovė nepagrįstai vadovavosi Statybos įstatymo, kuris dar nebuvo priimtas jai vykdančią statybas, nuostatomis ir jų pagrindu vertino statybos teisėtumą. Taigi, ieškovė šioje byloje laikėsi pozicijos, kad jos vykdyti statybos darbai nebuvo savavališki, o atsakovė juos vertindama nepagrįstai taiko neaktualų teisinį reglamentavimą. Siekdama įrodyti nurodytas aplinkybes, ieškovė pateikė teismui jos turėtus statybą leidžiančius dokumentus, institucijų išduotus leidimus, gyvenamojo namo, prie kurio buvo pastatytas priestatas, bendraturtės sutikimą, taip pat įvairių institucijų parengtus raštus, kuriuose aptariami klausimai dėl statybos teisėtumo ir pan.
32. Įvertinus šios nutarties 30–31 punktuose išdėstytas aplinkybes, matyti, kad nagrinėjamu atveju tarp šalių kilę nesutarimai dėl to, ar ieškovės vykdyti statybos darbai, kurių metu prie jos valdomos gyvenamojo namo dalies buvo įrengtas priestatas, buvo atlikti savavališkai, yra grindžiami keliais aspektais: pirma, šalys nesutaria dėl to, ar ieškovė, statydama ginčo priestatą, turėjo jo statybą leidžiančius dokumentus; antra, jos skirtingai vertina aplinkybes, susijusias su ieškovės galimybe vykdyti statybas žemės sklype (jo dalyje), kuris vykdančią statybas nepriklausė ieškovei, nes nebuvo išpirktas iš valstybės; trečia, jos nesutaria dėl to, kada buvo pastatytas priestatas; ketvirta, šalys nesutaria dėl to, koks teisinis reglamentavimas taikytinas vertinant ieškovės vykdytų statybų teisėtumą. Šios aplinkybės yra reikšmingos siekiant įvertinti, ar ieškovė teisėtai vykdė statybas ir atitinkamai ar atsakovė pagrįstai surašė ginčijamus aktus. Todėl jos turėjo būti ištirtos, nustatytos

ir teisiskai įvertintos nagrinėjant bylą teisme.

33. Siekdamas išnagrinėti byloje kilusį ginčą, teismas, visų pirma, turėjo nustatyti, koks teisinis reglamentavimas taikytinas vertinant statybų teisėtumą. Klausimas dėl statinio statybos (rekonstrukcijos) teisėtumo turi būti sprendžiamas pagal statybos teisinius santykius ir statinio reikalavimus nustatančius teisės aktus, galiojusius būtent šio statinio statybos metu. Todėl siekiant išsiaiškinti, ar teisėtai buvo pastatytas ginčo statinys, byloje turi būti tinkamai nustatyta, kada vyko jo statyba ir kada jis buvo baigtas statyti, t. y. koks buvo šio statinio statymo laikotarpis (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-616/2012). Dėl šios priežasties teismas turėjo įvertinti byloje pateiktus įrodymus dėl statybų vykdymo laikotarpio ir nustatyti, kada buvo pastatytas ginčo priestatas. Nustatęs šią aplinkybę, teismas turėjo nustatyti, koks teisinis reglamentavimas galiojo statybų vykdymo metu ir kokie reikalavimai buvo keliami asmenims, siekiantiems vykdyti šiuos darbus. Savo ruožtu nustatęs, kada buvo vykdomos ginčo priestato statybos ir koks teisinis reglamentavimas tuo metu galiojo, teismas turėjo įvertinti, ar pagal ginčui aktualias teisės aktų nuostatas ieškovė turėjo visus reikiamus leidimus statyboms vykdyti, taip pat ar ji turėjo teisę (jai buvo suteiktas leidimas ir pan.) vykdyti statybas jai nuosavybės teise nepriklausiusioje žemėje. Šioms aplinkybėms nustatyti turėjo būti įvertinti ieškovės pateikti statybą leidžiantys dokumentai, sutikimai ir kt. Išvardytų aplinkybių įvertinimas leistų teismui nustatyti, ar ieškovės vykdytos statybos buvo savavališkos, o kartu ir įvertinti, ar atsakovės surašyti savavališkos statybos aktas ir privalomieji nurodymai yra teisėti. Vis dėlto nagrinėjamoje byloje šios aplinkybės nebuvo atskleistos.
34. Pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs ieškovės reikalavimus, sprendime nenustatė aplinkybių, kada konkrečiai buvo vykdoma namo rekonstrukcija, ir nevertino, kaip tuo laikotarpiu buvo reglamentuojami statybos teisiniai santykiai. Vertindamas ieškovės vykdytų statybos darbų teisėtumą, teismas sprendime rėmėsi ne darbų vykdymo metu, o ginčijamų aktų surašymo metu galiojusiuose statybos teisiniuose santykiuose reglamentuojančiuose teisės aktuose statytojui keliamais reikalavimais. Tokią poziciją teismas grindė kasacinio teismo praktikoje pateiktais išaiškinimais, kad, nepriklausomai nuo to, kada savavališka statyba pradėta, ji vis tiek lieka neteisėta, todėl jos padariniams šalinti taikytini įstatymai, galiojantys savavališkos (neteisėtos) statybos padarinių šalinimo metu (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-492/2008). Tačiau teismas nepagrįstai sutapatino savavališkos statybos padarinių šalinimo klausimą ir statybos teisėtumo įvertinimą. Pažymėtina, kad statybos (statybą leidžiančio dokumento) teisėtumas, kaip minėta, turi būti vertinamas pagal jo išdavimo metu galiojusį statybos santykių teisinį reglamentavimą ir tik dėl neteisėtos statybos teisių padarinių taikymo (vieno iš alternatyvių padarinių parinkimo) turi būti sprendžiama pagal teismo sprendimo priėmimo metu susiklosčiusią faktinę padėtį ir galiojančią teisinį reglamentavimą aktualiais sprendimo priėmimu klausimais (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-33-469/2021, 54 punktas).
35. Pirmosios instancijos teismas ne tik taikė neaktualias teisės normas, vertindamas teisinius reikalavimus, keliamus ieškovės vykdytoms statyboms, bet ir tinkamai neišnagrinėjo byloje pateiktų įrodymų (neanalizavo ieškovės pateiktų rašytinių įrodymų (leidimų ir kt.), jos teigimu, pagrindžiančių statybų teisėtumą), tinkamai nemotyavo savo priimto sprendimo. Teismas sprendime konstatavo, kad byloje nėra pateikta pakankamai įrodymų, pagrindžiančių, kad statyba buvo vykdoma teisėtai ir kad buvo gautas valstybinės žemės patikėtinio leidimas ją vykdyti ieškovei neįgijus valstybinės žemės sklypo dalies, tačiau šios teismo išvados yra deklaratyvaus pobūdžio, teismas nepagrindė jų jokiais argumentais, neatliko išsamaus byloje pateiktų įrodymų vertinimo. Teismas nurodė, kad šiuo atveju nėra pagrindo padaryti išvadą, jog ieškovės pateikti 1978–1990 metais parengti dokumentai yra išduoti būtent dėl ginčo statinio, tačiau jis neatskleidė ir nedetalizavo, kodėl jam kilo tokių abejonių. Teismas absoliučiai jokiais argumentais ir įrodymais nepagrindė ir išvados, kad yra labiau tikėtina, jog ginčo priestatas buvo pastatytas vėliau, nei nurodo ieškovė, o jo nurodyti teiginiai, kad byloje nėra įrodymų, patikimai patvirtinančių ginčijamuose savavališkos statybos akte ir privalomuosiuose nurodymuose užfiksuoto pastato pastatymo laiką, teisėtumą, apibūdinančių jo statybos ar rekonstrukcijos procesą, priešingai nei nurodė teismas, tokios išvados savaime nesuponuoja.
36. Nors apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, kaip minėta, turi teisę, o tuo atveju, kai apeliacinis skundas grindžiamas pirmosios instancijos teismo padaryta fakto klaida, taip pat ir pareiza vertinti ginčo faktines aplinkybes bei tirti byloje esančius įrodymus, apeliacinės instancijos teismas, nepaisydamas ieškovės nurodyto argumentu, kad pirmosios instancijos teismas jos pareikštu reikalavimu neišnagrinėjo iš esmės, taip pat išsamiau nevertino ginčo faktinių aplinkybių ir byloje pateiktų įrodymų, anot ieškovės, pagrindžiančių jos vykdytų statybos darbų teisėtumą. Priešingai, apeliacinis teismas nurodė pritariantis neišsamiems pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvams ir tik pateikė savo argumentus dėl atskirų ieškovės nurodytų aplinkybių. Kaip ir pirmosios instancijos teismas, apeliacinis teismas ginčijamoje nutartyje nenustatė, kada buvo vykdomi ginčo darbai, kokie teisės aktai reglamentavo jiems keliamus reikalavimus ir kokius iš šių reikalavimų ieškovė pažeidė.
37. Teisėjų kolegija, remdamasi tuo, kas išdėstyta, pripažįsta pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad teismai, priimdami ginčijamus procesinius sprendimus, tinkamai neįvertino byloje pateiktų įrodymų ir tinkamai, vadovaudamiesi įstatyme nustatytais reikalavimais, nemotyavo savo priimtų procesinių sprendimų. Tokiu būdu teismai pažeidė CPK 185, 270 ir 331 straipsniuose keliamus reikalavimus, o byloje kilęs ginčas liko neišnagrinėtas iš esmės – byloje nebuvo atskleista ir įvertinta, ar pagal teisės aktus, galiojusius vykdamas priestato statybą, ši statyba buvo teisėta ir atitinkamai ar atsakovė pagrįstai surašė ieškovei ginčijamus savavališkos statybos aktą ir privalomuosius nurodymus.
38. Kita vertus, teisėjų kolegija kaip nepagrįstus ir nesudarantius savarankiško kasacinio nagrinėjimo dalyko vertina kasacinio skundo argumentus, kuriais teigiama, kad šiuo atveju yra pagrindas pripažinti, jog teismai pažeidė proceso teisės normas, nes nesilaikė Rekomenduojamų teismų procesinių sprendimų kokybės standartų. Pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą pagrindas peržiūrėti bylą kasacine tvarka yra materialiosios ar proceso teisės normų pažeidimas, turintis esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui. Savo ruožtu Rekomenduojamuose teismų procesinių sprendimų kokybės standartuose nėra išdėstyti proceso teisės normos, bet yra tik pateiktos rekomendacijos dėl teismų procesinių sprendimų turinio ir formos. Dėl to tai, kad teismai nesivadovavo šiuose standartuose nurodytomis rekomendacijomis, nevertintina kaip proceso teisės normų pažeidimas, sudarantis CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytą bylos peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindą.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

39. Apibendrindama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą išnagrinėję teismai pažeidė CPK 185, 270 ir 331 straipsnių nuostatas dėl įrodymų vertinimo ir teismų procesinių sprendimų motyvavimo. Pirmosios instancijos teismas iš esmės neišnagrinėjo ieškovės byloje nurodytų aplinkybių, kuriomis grįsdama ji ginčijo atsakovės aktų teisėtumą, o apeliacinės instancijos teismas neištaisė šių bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme trūkumų, išsamiai neišnagrinėjo byloje kilusio ginčo, tačiau paliko pirmosios instancijos teismo priimtą sprendimą nepakeistą, pritarėdama neišsamiems šio teismo sprendimo motyvams. Kasacinis teismas, nagrinėdamas bylą, nenustato faktinių aplinkybių, bet sprendžia tik teisės klausimus (CPK 353 straipsnio 1 dalis), todėl nurodyti teismų procesinių sprendimų trūkumai negali būti ištaisyti kasaciniame teisme. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismo nutartis naikinama ir byla perduodama iš naujo nagrinėti šiam teismui (CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas ir 3 dalis).
40. Trečiasis asmuo I. P. V. 2023 m. liepos 4 d. Lietuvos Aukščiausiam Teismui pateikė papildomus rašytinius įrodymus. Pažymėtina, kad, pagal CPK 353 straipsnio 1 dalį, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas nenustato bylos aplinkybių, jis yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Kasaciniame teisme neleidžiama remtis naujais įrodymais ir aplinkybėmis, kurie nebuvo nagrinėti pirmosios ar apeliacinės instancijos teisme (CPK 347 straipsnio 2 dalis). Todėl teisėjų kolegija atsisako priimti trečiojo asmens pateiktus rašytinius įrodymus ir grąžina šiuos įrodymus juos padavusiam asmeniui.

41. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 28 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nagrinėjant bylą kasaciniame teisme buvo patirta 7,79 Eur dokumentų įteikimo išlaidų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Atsisakyti priimti trečiojo asmens I. P. V. 2023 m. liepos 4 d. pateiktus rašytinius įrodymus (DOK-3285) ir grąžinti šiuos įrodymus juos padavusiam asmeniui.

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. lapkričio 29 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Antanas Simniškis

Agnė Tikniūtė